

2. Melnyk, T. (2005). *Obrazy khudozhnoi literatury v svitli lingvistychnoho analizu*. [Literary text images in the light of linguistic analysis]. Sevastopol.

3. Tartt, D. *Shhegol: Roman* [Donna Tartt. *The Goldfinch*] // www.nemaloknig.info. (in Russian)

4. Mill, J. S. (1843). *A System of Logic Ratiocinative and Inductive: Being a connected view of the Principles of Evidence and the Methods of Scientific Investigation*, cited from *The Collected Works of John Stuart Mill*, Volumes 7 (Books I-III), 8 (Books IV-VI), J.M.Robson (ed.), London and Toronto: Routledge and University of Toronto Press, 1973, 1974.

5. NU. 2013. *Donna Tartt – Het puttertje*.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОЗИЙ Ольга Борисівна – кандидат

філологічних наук, доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми викладання англійської мови; літературний процес ХХ століття.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOZII Olha Borysivna – Ph.D., associate professor Department of Philology and Journalism Centralukrainian State Pedagogical University named after V. Vynnychenko

Circle of scientific interests: the problems of studying English; the literature of the XXth century.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2021 р.

УДК: 373.2.(091)(477)

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-192-84-88

КОСТЕНКО Лариса Давидівна –

кандидат педагогічних наук, начальник Управління освіти

Міської ради міста Кропивницького

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2930-7404>

e-mail: shkoda44@ukr.net

АКТУАЛІЗАЦІЯ ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (1952–1991рр.) ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Серед соціальних інститутів виховання й розвитку підростаючих поколінь особлива роль належить позашкільній освіті. Вона є невід’ємною частиною соціуму, що сприяє реалізації індивідуальних психофізичних і соціальних потреб особистості яка розвивається, розкриттю її творчого потенціалу, формуванню соціально значущих якостей.

Досвід позашкільної освіти попередніх років має стати цінним джерелом для пошуку нових підходів до вдосконалення освітнього процесу в закладах позашкільної освіти. Об’єктивний історико-педагогічний аналіз теорії і практики розвитку позашкільної освіти, теоретичне узагальнення цінного досвіду діяльності позашкільних закладів, творче використання педагогічних ідей минулого з урахуванням сучасних вимог і можливостей держави, дають змогу якісно оновити й удосконалити зміст позашкільної освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичні основи становлення і розвитку закладів позашкільної освіти розкрито в роботах В. Береки, С. Букреевої, О. Глух, Т. Цвірової, А. Шепілової та ін.

Мета статті – виокремити прогресивні ідеї досвіду організації позашкільної освіти України в радянський період, які заслуговують на осмислення в контексті їх впровадження в закладах позашкільної освіти в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У період переходу України до ринкових відносин постало питання про розробку нових підходів до розвитку позашкільної освіти дітей. Це зумовлюється низкою факторів.

По-перше, економічна і політична нестабільність соціокультурних систем, що сформувалися упродовж останніх десятиріч, дестабілізація шкільної системи освіти, посилення негативної дії стихійних різновекторних чинників, залишковий принцип фінансування закладів позашкільної освіти призвели до зниження ефективності позашкільної освіти та до занепаду їхньої навчально-матеріальної бази, що в результаті суттєво заважає повною мірою використати унікальні можливості системи позашкільної освіти учнівської молоді України.

По-друге, одноманітність організаційних форм, зайве регламентування, формалізм освітнього процесу, недостатнє врахування потреб і різнобічних інтересів молоді, а також ігнорування регіональних можли-

востей та національних особливостей, етнічної культури негативно впливають на результати діяльності закладів позашкільної освіти, знижують ефективність їхньої роботи. Окрім того, недостатня психолого-педагогічна і методична підготовка певної частини педагогічних представників переважної більшості закладів позашкільної освіти призвели до кризової ситуації в системі позашкільної освіти в Україні.

Трансформація суспільного устрою, кардинальні зміни в суспільному житті України останніх десятиліть, прагнення інтегруватися в європейський культурний та економічний простір вплинули на систему ціннісних орієнтацій, на формування світогляду і життєвих пріоритетів у суспільстві, особливо зростаючого покоління, а також позначилися на виховному потенціалі позашкільної освіти, що зумовлює необхідність постійно збагачувати її зміст, вводити нові дозвілєві технології, вдосконалювати кваліфікацію та професійну майстерність фахівців закладів позашкільної освіти, сприяючи розвитку соціальної активності особистості дитини, організації різноманітних форм позашкільної освіти, створення умов для самореалізації і самоствердження дітей та підлітків, їх підготовки до життя і праці.

Осмислення проблеми розвитку позашкільної освіти переконує, що освітній процес, побудований за принципами демократизації, гуманізації, потребує врахування вітчизняних виховних традицій; досвіду організації, істотних інноваційних змін у системі позашкільної освіти України.

Аналіз теорії і практики розвитку позашкільної освіти України (друга половина 1952–1991 рр.) свідчить, що теоретично обґрунтовані і практично перевірені аспекти позашкільної освіти знаходять своє використання і в сучасних умовах.

Творчого використання вимагають розроблені ще в радянські часи завдання позашкільної освіти, зміст та форми роботи позашкільних закладів, принципи позашкільного виховання, які би було бажано взяти за фундамент та першооснови сучасної позашкільної освіти, зокрема:

– масовість та загальнодоступність занять на основі добровільного об'єднання дітей за інтересами;

– розвиток ініціативи і самодіяльності дітей та підлітків;

– громадянсько-корисна спрямованість творчих об'єднань із врахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей.

Позашкільна освіта означеного періоду

забезпечувала формування духовності, становлення гармонійно розвиненої творчої особистості, розширення її світогляду, популяризувала здоровий спосіб життя шляхом залучення дітей та підлітків до активної діяльності у позашкільних закладах тощо. Тому, на нашу думку, спеціального подальшого вивчення заслуговують і шляхи залучення підростаючого покоління до різноманітних форм позашкільної освіти (відвідування театрів, художніх виставок, концертів, організація різноманітних свят, відродження національних обрядових традицій, експедиції, КВН тощо).

На нашу думку, до прогресивних ідей досвіду організації позашкільної освіти України в досліджуваній період, які заслуговують на осмислення в контексті їх впровадження в закладах позашкільної освіти в сучасних умовах, належать:

– розробка нормативно-правової бази, яка забезпечує сприятливі умови для регулювання позашкільної освіти. Хоча нормативно-правова база для успішного функціонування та розвитку системи позашкільної освіти начебто і достатньо сформована, останнім часом в умовах фінансової кризи та децентралізації все гостріше постає проблема не тільки розширення мережі закладів позашкільної освіти, а й збереження вже існуючих, досить скрутним залишається матеріально-технічний стан цих установ, виникають проблеми з фінансуванням, кадровим забезпеченням тощо.

Сьогодні спостерігається неузгодженість законодавчої та нормативно-правової бази щодо бюджетного фінансування закладів позашкільної освіти та оплати праці в них педагогів, наукових кадрів, спеціалістів інших кваліфікацій. Необхідна державна стратегія, яка сприятиме зміцненню та розширенню мережі державних закладів позашкільної освіти, територіальних відділень Малої академії наук (МАН) України для подальшого розвитку позашкільної освіти в Україні, її удосконалення, а також створення умов для забезпечення вільного доступу молоді до якісної освіти.

Потребує подальшого удосконалення й механізм реалізації нормативно-правових документів щодо державного регулювання позашкільною освітою; існує потреба в створенні цілісної системи підготовки кадрів, у цьому зв'язку потребує удосконалення чинного законодавства. Адже Закону України «Про позашкільну освіту» вже понад двадцять років, тому сьогодні він

потребує внесення поправок та конструктивних змін. Окремі положення Концепції позашкільної освіти й виховання на сьогодні також потребують перегляду й доопрацювання. А згідно з новим Законом України «Про освіту» (2017), позашкільна діяльність розглядається як складова неформальної освіти, що з часом може перевести її в суто комерційний сектор і створює загрозу існування цієї ланки освіти взагалі;

– *створення розгалуженої інфраструктури закладів позашкільної освіти.* Практика діяльності закладів позашкільної освіти свідчить, що важливими чинниками виховних впливів на особистість є: створення гуманістичних виховних систем; посилення гуманітарної спрямованості всіх програм навчання та виховання; орієнтація дітей на загальнолюдські цінності; формування в учнів почуття патріотизму, національної гідності, культури, що забезпечує у змісті освітнього процесу зв'язок і духовну єдність української національної культури з культурами інших народів, розвиток культури усіх національних меншин; розвиток екологічної освіти, шанобливого ставлення до власного здоров'я тощо.

За період 2015–2020 рр. зменшилась кількість таких закладів позашкільної освіти, як центри, будинки, клуби науково-технічної творчості учнівської молоді, станції юних техніків (2015 р. – 252, 2001 р. – 265). Також зменшилась кількість центрів, будинків, клубів еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцій юних натуралістів, що у 2015 р. становила 166 закладів, у 2001 р. – 169 [1; 2]. На початок 2015 р. скоротилась мережа і таких закладів позашкільної освіти, як клуби фізичної підготовки (2015 р. – 41, 2001 р. – 64); дитячі флотилії моряків та річковиків (2015 р. – 13, 2001 р. – 19) [1; 2; 3].

Зміст позашкільної освіти, на нашу думку, повинен в повній мірі сприяти підготовці юнаків та дівчат до майбутнього трудового життя, сприяти професійному вибору. Необхідно визначити чіткі орієнтири у напрямку трудового виховання, привчання вихованців до праці. Тому при формуванні мережі закладів позашкільної освіти доцільно звернути увагу на відновлення роботи гуртків столярної, токарної справи, лозоплетіння для хлопчиків; кулінарій, вишивки, в'язання, пошиття одягу для дівчаток. Продовжуючи ремесла дідів і прадідів, зміцнюється духовний зв'язок з минулими поколіннями, що і становить міцність нашої держави.

З метою доступності позашкільної освіти доцільно було б створити не лише філіали гуртків на базі сільських шкіл району, а й окремі філіали Будинку дитячої та юнацької творчості за профілями (технічний, еколого-натуралістичний, туристично-краєзнавчий, декоративно-прикладного мистецтва та ін.);

– *державне фінансове забезпечення.* В сьогоднішніх умовах поряд з державним фінансуванням для забезпечення та удосконалення освітнього процесу заклади позашкільної освіти стали використовувати госпрозрахунок, зокрема надання платних послуг;

– *встановлення взаємозв'язків закладів позашкільної освіти з державними, приватними та громадськими організаціями.* Проблема визначення механізму налагодження партнерської взаємодії закладів позашкільної освіти з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями постає нині перед кожним керівником і педагогічним колективом. Тому від її вирішення залежить фінансове забезпечення закладу, його життєздатність та конкурентоспроможність на сучасному ринку освітніх послуг.

Узагальнення практичного досвіду діяльності закладів позашкільної освіти показало, що особливості позашкільної освіти дозволяють розширити коло партнерської взаємодії батьків, громадськості, педагогів, учених, молодіжних організацій і неформальних об'єднань, представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Взаємодія може здійснюватися за такими напрямками: участь в освітніх та гуманітарних програмах; спільних проєктах з формування здорового способу життя; вітчизняних та міжнародних екологічних проєктах зі збереження довкілля, створення сприятливих умов для пошуку, підтримки та розвитку обдарованих дітей і молоді, підтримки дітей і молоді з особливими потребами тощо;

– *формування культури дозвілля в учнівської молоді.* Значної уваги також потребують питання організації змістовного дозвілля дітей у позаурочний час. Особливого значення в сучасних умовах, коли простежується нестабільність соціально-економічного і політичного життя в Україні, набуває існування різноманітних гуртків, в яких фахівці закладів позашкільної освіти мають за мету знімати напругу й залучати дитину до світу прекрасного. Подальшого розвитку потребує мережа

різноманітних позашкільних установ, які створюють необхідні умови для всебічного гармонійного розвитку підлітка, розробляють нові форми і методи позашкільної роботи у сфері дозвілля, а також шляхи залучення підлітків до різних форм дозвілєвої діяльності як у школі, так і в позашкільних клубах та центрах творчості.

У формуванні культури дозвілля в учнівської молоді значне місце належить співпраці із сім'єю. Заклади позашкільної освіти нині все ширше практикують спільні заходи батьків і дітей в їхніх улюблених справах – спорті, туризмі, техніці, музиці та інших видах діяльності. Вони стають культурними осередками, де відзначають сімейні свята, проводять концерти, виставки;

– регулювання та вдосконалення системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у системі позашкільної освіти. Особливого значення в сучасних умовах набуває процес підготовки фахівців із позашкільної роботи. При визначенні змісту їхньої професійної підготовки варто враховувати ті особливі проблеми, з якими стикалися педагогічні кадри позашкільних закладів на попередніх етапах розвитку суспільства.

Епоха інноваційного освітнього розвитку підвищує вимоги не тільки до якості підготовки майбутнього педагога-початківця, а й подальшого вдосконалення його професійної майстерності протягом всього періоду роботи в закладі позашкільної освіти. Виконання цього завдання покладається на систему післядипломної освіти, яка охоплює підготовкою та перепідготовкою всі категорії педагогічних працівників, зокрема й закладів позашкільної освіти.

Сучасна ситуація стану кадрового забезпечення позашкільної освіти дозволяє виділити наявність наступних протиріч:

– між зростаючими вимогами з боку суспільства, держави, батьків та їхніх дітей до якості освітніх послуг закладів позашкільної освіти та можливостями останніх їх здійснювати;

– між зростанням автономності закладів позашкільної освіти і недосконалістю існуючих механізмів та процедур, які забезпечують якість їх діяльності на інституційному рівні;

– між необхідністю інноваційних перетворень у системі позашкільної освіти та фаховим рівнем підготовки педагогічних працівників;

– матеріально-технічне забезпечення

закладів позашкільної освіти. Матеріально-технічне забезпечення сучасного закладу позашкільної освіти повинно включати все необхідне обладнання, устаткування та інвентар для різних форм організації дозвілля дітей (гурткової, клубної, секційної та ін.). Це спеціально обладнані кабінети і майстерні для занять з декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва, тренувальні зали для занять з різних видів спорту, красзнавства та туризму, музики та хореографії. У закладі позашкільної освіти дитина повинна відчувати себе затишно. Цьому сприяє не лише морально-психологічний клімат, доброзичливе ставлення педагогів, а й естетичний вигляд навчальних кабінетів і залів (меблі, озеленення, декоративні елементи, виставкові експозиції й ін.)

Позашкільною освітою в закладах охоплені діти різних категорій. Але матеріально-технічна база для дітей із забезпечених сімей, які мають вдома сучасну комп'ютерну техніку, аудіо та відеоапаратуру, вкрай слабка і неспроможна задовольнити їхні потреби та інтереси.

Нині реальним стало використання не лише бюджетних коштів, а й грошових нагромаджень, що створюються завдяки добровільним внескам, спонсорській підтримці, комерційній, виробничій, видавничій і культурно-масовій діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, педагогічна спадщина минулого потребує свого подальшого вивчення з урахуванням суспільно-політичного, соціально-економічного, культурного розвитку держави взагалі та розвитку позашкільної освіти зокрема, відповідно до принципів гуманізму, демократизму, єдності загальнолюдських і національних цінностей, безперервності, наступності, багатокладності й варіативності, добровільності, доступності та практичного спрямування, що сприятиме розвитку здібностей, талантів та обдарувань дітей і молоді, задоволенню їхніх інтересів і запитів, створенню в них мотивації самовдосконалення та саморозвитку, розкриттю перед дітьми та підлітками необхідної для кожної особистості системи цінностей та сприяння їх глибокому засвоєнню.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вербицький В. В. Наукові досягнення учнів – членів Малої академії наук України. *Географія та основи економіки в школі*. 2002. № 3. С. 22–24.
2. Красняков Є. В. Державна політика в сфері

позашкільної освіти на початку ХХ ст. *Наукові записки. Серія: Педагогічні та історичні науки.* Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 118. С. 118–125.

3. Мазуренко Л. Дитячі громадські організації. Х. : Вид. гр. «Основа», 2004. 192 с.

REFERENCES

1. Verbytskyi, V. V. (2002). *Naukovi dosyahnennya studentiv – chleniv Maloyi akademiyi nauk Ukrainy.* [Scientific achievements of students – members of the Small Academy of Sciences of Ukraine]. Kyiv

2. Krasniakov, Ye. V. (2014). *Derzhavna polityka u haluzi pozashkil'noyi osvity na pochatku ХХ st.* [State policy in the field of out-of-school education at the beginning of the twentieth century]. Kyiv.

3. Mazurenko, L. (2004). *Dytyachi hromads'ki orhanizatsiyi.* [Children's public organizations]. Kharkiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОСТЕНКО Лариса Давидівна – кандидат педагогічних наук, начальник Управління освіти Міської ради міста Кропивницького.

Наукові інтереси: дослідження історико-педагогічних процесів України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOSTENKO Larysa Davydivna – PhD of Pedagogy Sciences, Head of Education Department of the City Council of Kropyvnytsky.

Circle of scientific interests: research of the historical and pedagogical processes of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2021 р.

УДК 317 18. 11

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-192-88-91

КУЛІКОВА Світлана Вікторівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-0397-6853>

e-mail: svetlanagozan@u

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На сьогоднішньому етапі систематичного виявлення та апробації, цілеспрямованості й вдосконалення різноманітних методик у музикознавчих та музично-педагогічних ланках навчання, творчий розвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва постає як невід’ємна частина його майбутньої фахової компетентності. Творчість як і виконавство впливають на всебічний розвиток музиканта-інструменталіста на будь-яких етапах навчання. Творчість стимулює студента до неординарного заняття музикуванням (наприклад: елементарною композицією, підбором за слухом тощо).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній теорії та методиці низка науковців досліджують дану проблему з різних сторін: удосконалення педагогічно-методичних умінь майбутнього фахівця (Н. Вакарчук, Т. Дорошенко, О. Рубаха, В. Смирненський, Н. Тимошенко та ін.); розвиток психологічних процесів студентів-музикантів (Н. Беляя, І. Гринчук, Н. Овчаренко, Н. Палеха та ін.); вдосконалення виконавського рівня музиканта-

інструменталіста (Г. Алексеєва, С. Бенедіктова, Р. Дзвінка, Н. Згурська, Л. Котова, А. Кречківський, М. Моїсєєва, Н. Овчаренко, Р. Осипець, В. Рогаль, Т. Скорик, Т. Цигульська, С. Цицак, З. Хоменко, Н. Чорна та ін.); художньо-естетичний розвиток суб’єктів навчання (І. Арановська, Г. Дідич, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, О. Рудницька, І. Сипченко, Т. Стратан, Л. Файзрахманова, Є. Юдіна, Л. Яковенко та ін.); здатність до музично-творчої діяльності (М. Антків, Л. Баренбойм, Л. Бочарьов, Е. Брилін, А. Душний, Л. Коваль, І. Одинокова, О. Олексюк, Г. Падалка, Г. Голик, Т. Родіна та ін.).

Мета статті – характеристика структури творчого розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі занять в класі основного музичного інструменту (фортепіано), яка включає в себе чуттєво-емоційний, художньо-образний та виконавський компоненти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багатьма професійними навичками і вміннями майбутні вчителі музичного мистецтва оволодівають у процесі занять в класі основного музичного